

A lelkiismeret kímélése

Időpont: 1933. augusztus 13. Szentháromság ünnepe utáni 9. vasárnap

Oltári ige: Lukács 16,1-9

Igehirdetési alapige: 1Kor 10,23-33

Minden szabad nékem, de nem minden használ; minden szabad nékem, de nem minden épít. Senki ne keresse, ami az övé, hanem kiki azt, ami a másé.

Mindent, amit a mézárszékben árulnak, megegyetek, semmit sem tudakozódván a lelkiismeret miatt.

Mert az Úré a föld és annak teljessége.

Ha pedig valaki meghív titeket a hitetlenek közül és el akartok menni, mindent, amit elétek hoznak, megegyetek, semmit sem tudakozódván a lelkiismeret miatt.

De ha valaki ezt mondja néktek: Ez bálványáldozati hús, ne egyétek meg amiatt, aki megjelentette, és a lelkiismeretért; mert az Úré a föld és annak teljessége.

De nem a tulajdon lelkiismeretet értem, hanem a másikét. Mert miért kárhoztassa az én szabadságomat a más lelkiismerete?

Ha pedig én hálaadással veszek részt, miért káromoltatom azért, amiért én hálaát adok?

Azért akár esztek, akár isztok, akármit cselekesztek, mindent az Isten dicsőségére műveljetek.

Meg ne botránkoztatassatok se a zsidókat, se a görögöket, se az Isten gyülekezetét.

Miképpen én is mindenkinek mindenben kedvében járok, nem keresvén a magam hasznát, hanem a sokaságét, hogy megtartassanak.

Ima:

Urunk, minden életnek és halálnak szabados ura, balga önteltségünkben azt gondoljuk, hogy minden a mienk. Kérünk Urunk, emlékeztess Szentlelked által bennünket arra, hogy minden a Tied és mi csak sáfárok vagyunk.

Urunk, balga önteltségünkben mi azt gondoljuk, hogy rendben van körülöttünk minden. Oh, kérünk, Szent Lelked emlékeztessen minket arra, mennyi rendetlenség, bűn és mulasztás van sáfárságunkban.

Urunk, balga önteltségünkben azt gondoljuk, hogy mindig titok marad a titok. Kérünk Szent Lelkeddal emlékeztess arra, hogy eljön mindenki számára az a nap, mikor odaáll elibéd és a Te parancsszavad fog hangzani feléje: adj számot a te sáfárságodról! – és eljön a leleplezés ideje!

Urunk, balga önteltségünkben azt gondoljuk, hogy jogunk van emlékezni más emberek bűneire és irgalmatlanul eljárni velük szemben az adóslevelek jogán, melyek kezünkben vannak. Kérünk Urunk, emlékeztess minket Szent Lelked által arra, hogy Te széttépted a mi adóslevelünket és nekünk is kötelességünk eltépni és megbocsátani a másét.

Oh jöjj Szent Lélek Úristen és nevelj a hamis sáfárból jó és hű szolgát.

Ámen.

Keresztyén Testvéreim! Az elmúlt hét folyamán a hirdetések ládája egy kérdést intézett a lelkeszi hivatalhoz. Ez a kérdés abból állott, hogy írója azt írta, ő nem érti azt a szakaszt, amit most előttetek felolvastam és különösképpen nyugtalanítja az ő lelkiismeretét az a mondat, hogy: „*semmit sem kell tudakozódnia a lelkiismeret miatt*”. Erre a nyugtalanító kérdésre kér választ a levélíró és erre a kérdésre akar válasz lenni ez az igehirdetés.

Hadd fejezzem ki mindenekelőtt a mi örömünket afelett, hogy ez a kérdés ide érkezett. Mert a prédikációt három tényező írja. Isten Szent Lelke, a prédikátorok és a gyülekezet. Minden gyülekezetnek jaj, és minden prédikátornak jaj, amelyik olyan prédikációt hall és mond, amelyik mellől akár a Szent Lélek, akár a gyülekezet írása hiányzik. Mert ha hiányzik a Szent Lélek írása mellőle, akkor az a prédikátor bölcsességének fitogtatásává válik, emberi szóvá, zengő ércce, múló hanggá, amely lehet szép és esztétikus a fülnek, de nem fürdő az emberi lélek számára.

Ahol pedig a gyülekezet írása hiányzik, ott az igehirdető munkája ott lebeg a gyülekezet felett, mint Isten Szent Lelke a káosz felett a teremtés hajnalán és nem tudja hol szálljon le. Nem tudja az igehirdető, hogy melyek azok a kérdések, melyek nyugtalanítják a gyülekezetet, nem lát reakciót a Szent Lélek munkájára. Vannak néma gyülekezetek, melyek olyanok, mint a Szahara homokja. Minden vizet beisznak, minden áldott esőt elnyelnek, de nincs semmi látszatja, sívó homok marad a Szahara, ami volt.

Egy-egy ilyen kérdés egy áldott reakció. Bizonyságtétel, hogy nemcsak fülek vannak itt, hanem szívek és lelkek, miket megmozgat Isten Szent Lelke.

A másik öröm, amit a levél jelentett az, hogy ilyen kérdést csak olyan ember tud feltenni, aki állandóan olvassa a Bibliát és van lelki élete. Jézusnak is tettek fel sok kérdést, és benne olyat, amiben több volt a bosszúság, mint az öröm. Sok helyen olvashatunk a Bibliában ilyen kérdésről, ami nem volt más, mint törvetés és hurok, hátha meg lehetne fogni Jézust valahol. De, akinek lelkében ez a kérdés feltámadt, annak van lelkiismerete és az olvassa a Bibliát. Oh, bárcsak sokan volnának e gyülekezetben, kikről ezt a megállapítást kellene tenni Isten szolgájának, hogy van lelkiismeretük, lelki életet élnek és gondolkodva olvassák a Bibliát.

A Bibliának ez a szakasza ezt a címet viseli magán: „A lelkiismeret kímélése.” A lelkiismeretet tehát kímélni kell! És amit kímélni kell, az érték. A legelső tehát, amit meg kell állapítani, hogy a lelkiismeret érték.

Mi a lelkiismeret értéke?

1. Tanácsadó.

Nem tudom, eltévedtél-e már valahol? Ha igen, akkor tudod, milyen kimondhatatlan nagy érték egy jó tanácsadó, aki meg tudja mutatni, hogy merre kell menni. A lelkiismeret egy ilyen tanácsadó, egy áldott közlekedési rendőr, amelyik utamat szabályozza és helyességét biztosítja.

De nemcsak akkor látja az ember a tanács értékét, mikor ilyen fizikai eltévedésre gondol, hanem ha önmaga áll életének olyan keresztútján, amelyen nem tudja, hogy merre kellene mennie. Jobb felé is van út, amellet is vannak fény és árnyoldalak. Bal felé is vezet út, amellet és az ellen is tudok érveket felhozni. A mai oltári evangéliumunkból is világosan látjuk azt a nagy töprengést, ahogy a hamis sáfár jár föl és alá lüktető halántékkal, összeráncolt homlokkal és kérdi újra meg újra önmagától: mit cselekedjem? Oh milyen áldás ilyenkor valaki, akinek az ajkáról tanácsok jönnek, akit szaktekintélynek fogadhatunk el abban az ügyben.

Tegnap este, mikor későn hazakerültem szolgálatomból, egy ember várt reám. És mikor elvégeztük a beszélgetést és elment, meg kellett állapítanom, hogy ez az ember nem azért jött, hogy pénzt kérjen vagy a pártfogásomat kérje, vagy bizonyos céljai eléréséhez használja fel összeköttetéseimet, - csak tanácsért jött. Életében nehéz kérdés előtt áll és nem tudja, mit csináljon. Egyik felől is hívja, a másik felől is húzza valami. Úgy szeretné megosztani valakivel a döntés felelősségét, azért jött tanácsot kérni tőlem.

Látjátok, ez a lelkiismeret egyik nagy értéke. A lelkiismeret egy csodálatos szolgálat, egy áldott közlekedési rendőr, ki minden útkereszteződésnél ott áll és fehér kesztyűs kezével utat mutat. Hozzá mindig fordulhatok. Egy drága szaktekintély, ki a maga bölcsességét mindig rendelkezésünkre bocsátja.

2. A lelkiismeret barát!

Nemcsak tanácsadó, hivatalos közeg, aki a maga értelmének bölcsességét bocsátja rendelkezésünkre, aki azonban nem azonosítja magát velem, mert a hivatal, rangkülönbség tisztes távolságában marad. Tárgyilagosan nézi életem és nem tudja az én oldalamról nézni azt, ami nekem nagy és gyötrő kérdés. A lelkiismeret barát, aki nemcsak a tudományával, bölcsességével, szolgálatkészségével áll mellettem, hanem akinek a szíve és a lelke is az enyém. És aki már egyszer valakitől tanácsot kért, az tudja, hogy annak értéke nemcsak a tudománytól és szakértelemtől függ, hanem mennyire függ attól a szívbeli viszonytól, amelyben az illetővel vagyok.

3. A lelkiismeret bíró!

Nézzétek, a barátnak még mindig van egy nagy veszedelme. A barát nagyon szubjektív, rózsaszínű szemüvegen át nézi az én életem. A barátom számára bennem minden jó, a barátom mindent meg tud érteni, és meg tud bocsátani, mindenre magyarázatot talál. Pedig az ember úgy vágyódik arra, hogy ne csak olyanok vegyenek körül, akiknek mindig minden jó, hanem olyanok is, akik tudnak, ha kell ostort is fogni, tudnak figyelmeztetni olyan bűnökre, melyek kárhozatos voltát mi magunk nem vesszük észre. Kell valaki, aki bíró és megvesztegethetetlen, aki irgalmatlanul megmondja, ha életünk elkanyarodik a helyes vágányról.

Bizonyial voltak a te életedben is keserű kudarckok, melyeket azért kellett elkönyvelned a magad számára, mert nem volt bírád. És akkor szemrehányást tettél, miért nem figyelmeztetettek, miért nem tartottatok vissza?

Ez a harmadik értéke a lelkiismeretnek. Nem lehet csodálkozni, ha azt köti lelkünk Isten Szent Lelke, hogy kíméljétek a lelkiismereteket!

Nézzük meg közelebbről ezt a szót, hogy „kímélni”.

Mi a kímélet? Kétféle kímélet lehet:

a./ Szerezzetek neki örömet, ne bánatot! Járjatok kedvében, ne szomorítsátok, ne nyugtalanítsátok. Ez is kímélet! Mikor beteg valaki, kímélni kell őt. Mikor az édesanya beteg, egyszerre felébred a családban a szolgálatkészség lelke. A férfi, aki eddig a női munkát úgy tekintette, mint szóra nem érdemest, ami lealacsonyítja a férfit, - oda tud állni talán még a mosogatótál mellé is. A gyermekek, akik eddig kiszolgáltatták magukat, most kezdenek mindent maguk megcsinálni. És akik eddig annyi szomorúságot szereztek az édesanyának, most a szeméből lesik a gondolatát és azonnal teljesítik.

Ez is kímélés. És egész bizonyos, hogy Isten a lelkiismeretnek ilyen kímélésére is gondol. Mert gondold csak meg, milyen kíméletlenek vagyunk sokszor lelkiismeretünkkel szemben. Alig van tanácsadó, kinek tanácsát annyszor felrúgjuk; alig van barát, kinek szeretetteljes beavatkozását annyira illetéktelennek tartjuk és bíró, kinek ítéletét annyszor megfellebbeznénk, aki ellen annyszor a per újrafelvételét kérnénk, mint a lelkiismeret bírói ítélete. Csoda volna-e, ha ilyen kíméletlen bánásmód után azt mondaná a lelkiismeret: Ha nem kell a tanácsom, nem fogok többé tolakodni vele. Ha nem kell a barátságom, nem háborgatlak többet. Ha nem vagy megelégedve bírói munkámmal, eredj, keress más bírót magadnak! Ez a

lelkiismeret elalulása. Mikor a lelkiismeret elfárad és lefekszik, elaluszik, mert azt látja, hogy minden munkája hiábavaló.

Ezért mondja Isten Szent Lelke: kíméld a lelkiismeretet, járj a kedvébe, hogy tudjon éber és üde maradni.

b./ De itt van egy kifejezés, mely másfajta kímélésről beszél. „...*semmit sem tudakozódván a lelkiismeret miatt.*” Itt arra a másik fajta kímélésre gondol, mint mikor megállapítja valaki valaminek az értékét és attól fogva nem meri használni. Talán üvegszekrénybe teszi, megmutatja látogatóinak, de csak ereklye számára, nem reális érték. Valószínű minden háziasszony szekrényében van egy-egy ruhadarab, fehérnemű vagy kézimunka, mit sohasem vesz elő, nem terít fel. Kíméli – talán mert drága pénzen vette, vagy az édesanyja kezemunkája, vagy régi örökség. Ez is kímélés. Hát azt akarja mondani Isten Szent Lelke Pál apostol lelke által, hogy ilyen kímélésben részesítsük lelkiismeretünket? Hogy jól elzárjuk, nehogy a mindennapi por ráakódjék?

A legelső pillanatban is világosnak kell lenni, hogy ez a kifejezés ezt semmi körülmények között nem jelentheti. Mert hiszen ezt Pál írta, aki azt mondja önmagáról, hogy „*Ebben gyakorlom pedig magamat, hogy botránkozás nélkül való lelkiismeretem legyen...*” (ApCsel 24,16). És az eredeti szövegben itt olyan kifejezést használ, amit a mi nyelvünkön a tréning szóval szoktak megjelölni. Tehát előtte a botránkozás nélküli lelkiismeret olyan határozott cél, mit úgy el akar érni, mint például a futó vagy az úszóbajnok a maga célját, ki egész életét ennek szolgálatában állítja, az szerint szabályozza, minden szórakozásról, élvezetről lemond, minden idejét az arénában tölti, mert abban gyakorolja magát, hogy első legyen, ha eljön a verseny.

Ha tehát Pál úgy néz a botránkozás nélkül való lelkiismeretre, ami az ő egész tréningjének életcélja, akkor nem értheti ezt így, hogy hagyjuk lelkiismeretünket békében? És bizonyos, ha így értette volna ezt a mondatot, akkor Luther nem lett volna a lelkiismeret legelszántabb harcosa, akkor Speyerben nem protestáltak volna a mi őseink, és akkor Luther nem állott volna oda Wormsban, a birodalmi gyűléssel szembeállva, hogy: „Nem tanácsos dolog, hogy az ember lelkiismerete ellen cselekedjék!”

Kedves Testvéreim! Ez Ige megértéséhez az vezet közelebb, hogy Pál nem elvi kijelentéseket tesz, hanem gyakorlati kérdésben adja meg a választ.

Mi ez a gyakorlati kérdés? A bálványáldozati hús evése. Közületek sokan tudják, hogy a régi népek istentiszteletük alkalmával húsáldozatot mutattak be. Az áldozati húsnak egyik részét elégették, a másikat megették, vendégükkel fogyasztották el.

Az ember nem szívesen használja a hasonlatot – de mivel Pál mondja, azért merem én is ajkamra venni –, olyanforma volt ez, mint nálunk az Úriszent-vacsora, mikor a szent jegyekben egyesülünk Istenünkkel. Ők ugyanezt csinálták. És sokszor megtörtént, hogy egy-egy ilyen lakomán meghívtak pogányok keresztyéneket is. Felmerült hát a kérdés: szabad-e elmenni és azon részt venni? Pál azt mondja: nem szabad, ez nem a ti vallástok! Igen ám, de sokszor megtörtént az, hogy nem fogyott el az áldozati hús. Ennek felhasználása kétféleképpen történt. A szegényebbek eladták a mézsárosnak s az kímélte. A gazdagabbak, kik erre nem szorultak rá, lakomát rendeztek és összehívták ismerőseiket, keresztyéneket is. És voltak a keresztyének között, akiket nyugtalanított a lelkiismeretük, hogy nem tudják, milyen húst esznek a vendégségben. Meg mikor a hússzékebe mentek vásárolni, aggodalmaskodva kérdezték: vajon nem bálványáldozati hús-e az? És mikor pogány házba meghívták őket lakomára vagy vacsorára, akkor is nagy szabadkozások közt megkérdezték, hogy vajon a pecsenye nem áldozati állat húsból való-e?

Ebben a konkrét esetben Pál azt az álláspontot foglalja el, hogy mihelyt az áldozati állat húsa kikerül az istentisztelet helyéről, nem istentiszteleti kultuszdarab többé, hanem olyan, mint más állat húsa. Ezért üzeni a korinthusiaknak: mindent egyetek meg nyugodt lelkiismerettel. És ha meghívnak benneteket lakomára, ne csináljatok feltűnést, ne tudakozzatok lelkiismeretetekben, hogy bálványhús-e az, szabad-e megenni, ami odakerül az asztalra, mert az már nem közösség a bálványáldozattal.

Mihelyt így látjuk az Igének történeti hátterét, mindjárt másképpen látjuk az Igét. Azonban bizonyos, hogy ebben a megoldási formában is van üzenet számunkra Pál apostoltól. Kíméld így is a lelkiismereteket!

Mi az oka, hogy óv az ilyen keresztyén típustól, mely örökösen aggodalmaskodik, hogy mit szabad és mit nem szabad? Azért, mert ez a keresztyénség gyötrelem az illető számára. Megfigyeltétek, hogyan jár a tarlón az, aki nem szokott mezítláb járni? Milyen kényesen, óvatosan emelgeti lábát, mindig azt keresi, hol egy olyan kis terület, ahol a tarló nem szúrja meg a lábat. Akinek ilyen örökösen aggságoskodó a természete, annak milyen gyötrelem az élet. Mindenütt, mindenhol tilalmak nyilai szegeződnek feléje. Pál pedig azt akarja, hogy legyünk Istennek szabad gyermekei.

De gyötrelem az ilyen aggságoskodás a másik ember, keresztyén testvérünk számára is. Mert ezekből az aggságoskodásokból toborzódik a kritikusok serege. Ezeknek soha semmi sem jó, mindenből elvi kérdést csinálnak, mindenbe beleavatkoznak. Milyen gyötrelem az ilyen mindent felfújó, törvényeskedő emberrel az élet.

És ez a lelki gyötrelem magának az Istennek is. Isten azt szeretné, hogy mi a gyermekei legyünk neki, kik boldog őszinteséggel élnek az Atyával. Kiknek nem kell paragrafus, alapszabály, hogy mi az egyik joga, mi a másik kötelessége. Az atya és gyermek viszonyában benne dobog az atya és gyermek szíve és ez mindent elintéz. Isten azt akarja, hogy ne egyesületi tagok legyenek környezetében, hanem gyermekek. És azt is akarja, hogy embertársainkhoz való viszonyunkban az ember testvér legyen, ne pedig spion, rendőr, aki örökké leskelődik a másokra.

És azért is gyötrelem ez a lelki Istennek, mert aki benne él, egy nagy veszedelemnek van kitéve: megszűri a szűnyogot és az elefántot átereszt. Nemcsak a farizeusok voltak azok, kik nagy gondot fordítottak a tál külsejére, de belül benn hagyták rothadni és bűzleni a maradék ételt, - ez állandó emberi tapasztalat, hogy akik jelentéktelen kérdésekben nagyon kritikus álláspontot foglalnak el, azok üdvdöntő kérdésekben szoktak nagyon kényelmesek lenni.

De veszedelem ez a lelki azért is, mert ezek a legkényelmesebb és legönteltebb emberek. Apró-cseprő kicsiny érdemrendekkel aggatják tele magukat, s mivel ezeket nem látják másokon, azt gondolják, ők a legkedvesebb gyermekei Istennek és ítéletet mondanak más keresztyén felett. Önteltek, elfelejtik a keresztest, mely által adatott egyedül az üdvösség, az ingyen kegyelem.

Ez az egyik értelme annak, hogy kíméljétek és ne terheljétek lelkiismereteket.

De világos, hogy Pál egy olyan területre is átvészelt, mely a más lelkiismeretéről beszél. Kíméld a más lelkiismeretét. Felhoz erre példát is. Megtörténhetik, hogy elmegy egy keresztyén a hússzékebe és odalép hozzá egy másik keresztyén és azt mondja: ebből ne végy, mert ez bálványáldozati hús! Vagy egy lakomán, mikor hozzá akarsz nyúlni a peccsenyéhez, valaki megfogja kezedet: ne egyél ebből, ez áldozati hús, ebből enni bűn! Pál erre azt mondja: ne egyél, hagyd ott, kíméld a másik ember lelkiismeretét! Tehát nem azt mondja, hogy egy

vállrándítással intézd el: hagyjál békét nekem! Azt sem mondja, hogy tarts egy előadást arról, hogy milyen veszedelmes a lelkiismeretnek ez az aggságoskodása, se ne próbáld meggyőzni a társaságot a te lelkiismereti álláspontod igazságáról, nem, hanem azt mondja: ne botránkoztasd a másikat! Neked szabad enni és szabad nem enni, kíméld hát a másik lelkiismeretét!

Röviden, pontokba akarom összefoglalni, amit meg kell tanulnunk ebből a szentleckéből:

a./ Vedd adottságnak, hogy nem egyforma az emberek lelkiismerete. Egyik bűnnek érez valamit, amit a másik nem érez bűnnek.

Nem olyan könnyű ez a kérdés, amilyennek látszik. Mert vagy bűn valami, vagy nem, függetlenül attól, hogy bűnnek látják-e vagy se. A lelkiismeret Isten szava és Isten nem bélyegezheti bűnnek egyiknél azt, amit a másiknál nem tart bűnnek. A magyarázata ennek ott van, hogy a lelkiismeret nemcsak Isten szava bennünk, hanem Isten és az ember szava. Ezért minden lelkiismeretnek van egyéni színezete. Egyik bűnnek tartja azt, amit a másik nem tart annak. Ezért mondja Pál apostol, hogy vedd adottságnak, hogy nem egyforma a lelkiismeret. Mint ahogy nem egyforma az arcunk, az alakunk, a hajunk színe, egész egyéniségünk, úgy nem egyforma a lelkiismeretünk sem.

b./ A másik pont, mit meg kell tanulnunk, hogy ne próbáld uniformizálni az emberek lelkiismeretét. Ne kövess el soha erőszakosságot a más lelkiismeretén, de a magadén se. Mert mikor nem eszem a bálványhúsból, a más lelkiismerete miatt nem eszem, miért kárhoztassam a más lelkiismeretét? De kíméljem a más lelkiismeretét is, ne akarjam ráerőszakolni a más meggyőződését az én lelkiismereti meggyőződésemre. Mindenki önmagában áll és esik. Bizonyosságot tehetek arról, hogy nékem bűn az, amit te nem tekintesz bűnnek és én nem tartom bűnnek azt, amit te annak tartasz. De rá kell bízni Isten Szent Lelkére, hogy miképpen neveli a másik lelkiismeretét.

Látod, itt van a mi evangélikus egyházunk tanítása, mely a lelkiismeret szuverén voltát hirdeti és tiltakozik annak megsértése ellen.

c./ Ne botránkoztass meg senkit. Minden szabad, de nem minden használ. Vannak, akik megbotránkoznak, hát nézd, ne botránkoztasd meg őket. Nem dől össze a világ, ha valamit megteszel, vagy nem teszel meg. Minden szabad neked, de arra kell törekedned, ami használ és épít.

Két mondatban lehet összefoglalni azt, amire az Ige tanít: Kíméld a magad lelkiismeretét, kíméld a más lelkiismeretét.

Én azt hiszem, hogy ennek a gyülekezetnek erre a második figyelmeztetésre nincs igen nagy szüksége. Nekünk, evangélikusoknak a természetünkben van és úgy neveltek bennünket, hogy kíméljük a más lelkiismeretét. De sokkal nagyobb szükségünk van arra a tanításra, hogy kíméljük a magunk lelkiismeretét. Én nagyon félek, hogy annak a keresztyén testvéremnek, aki ezt a kérdést feltette, nem sok követője van ebben a gyülekezetben. Azért hadd hangozzék ki ez a mondat igehirdetésemből: Atyámfia! Ne kíméld a te lelkiismeretedet, hallgass a lelkiismeretedre! Mert nem tanácsos dolog a lelkiismeret ellen cselekedni. Talán majd akkor el fog jönni a te számodra is az az idő, amikor Pál visszatartó mozdulattal fog feléd közeledni: kíméld a te lelkiismeretedet!

Ámen.

Ima:

Jóságos Istenünk! Hálát adunk azért a kegyelmedért, hogy lelkiismeretet adtál. Áldunk azért, hogy nem rejtetted el magadat, de kijelentetted magad a természetben, egyes emberekben

és félreismerhetetlenül az Igében, a testbe öltözött Igében, a Te egyszülött szent Fiadban. De tudjuk, sokan nem tudnak olvasni a természet nagy bibliájából és nem veszik kezükbe a Bibliát sem. Köszönjük, hogy lelkiismeretet adtál. Oh, milyen sok ballépéstől őrzött meg minket, mikor olyan öntelten gondolkodtunk magunkról. Mennyi útkereszteződésnél adott tanácsot. Boldogan tehetünk bizonyosságot róla, hogy sohasem bántuk meg azt, ha hallgattunk a lelkiismeretünkre. Könyörgünk, tedd élővé és hatóvá lelkiismeretünket. Cselekedd, hogy kímélni tudjuk, mint beteg édesanyánkat az egész család. De ne úgy, mint az ereklyét, melyhez nem merünk hozzányúlni. Könyörgünk azokért, akiknek lelkiismerete olyan irányban fejlődik, hogy aggságoskodása miatt gyötrődés lesz önmaguk és mások számára. Könyörgünk, Te rázd fel új életre az alvó lelkiismeretet, hogy uralkodó legyen közönyös emberi lelkekben. Könyörgünk egyházunkért, – Luther népét tedd a lelkiismeret népévé.

Könyörgünk hazánkért, hol annyi lelkiismeretlen ember szaladgál. Mutasd meg, hogy milyen botránkozás nélkül való lelkiismeret kell azoknak, akik egy nemzet útjait igazgatják. Kérünk Urunk, áldd meg Kormányzónkat, akinek – az ő bizonyága szerint – a te kijelentésed egyetlen törvénykönyve. Áldd meg kormányát, a vezetőség minden tagját, a kormányzottakat.

Könyörgünk, áldd meg a magyar rónát, ahol kévékbe van kötve a kenyér. Kezed őrző kegyelme vegye körül mind azt a termést, ami még ott künn van a mezőn. Adj az ellankadt földnek esőt, hogy legyen mosolygó a magyar gazda arca. Kérünk, végy körül mindnyájunkat kegyelmeddel míg (hiányzik a befejezés!)